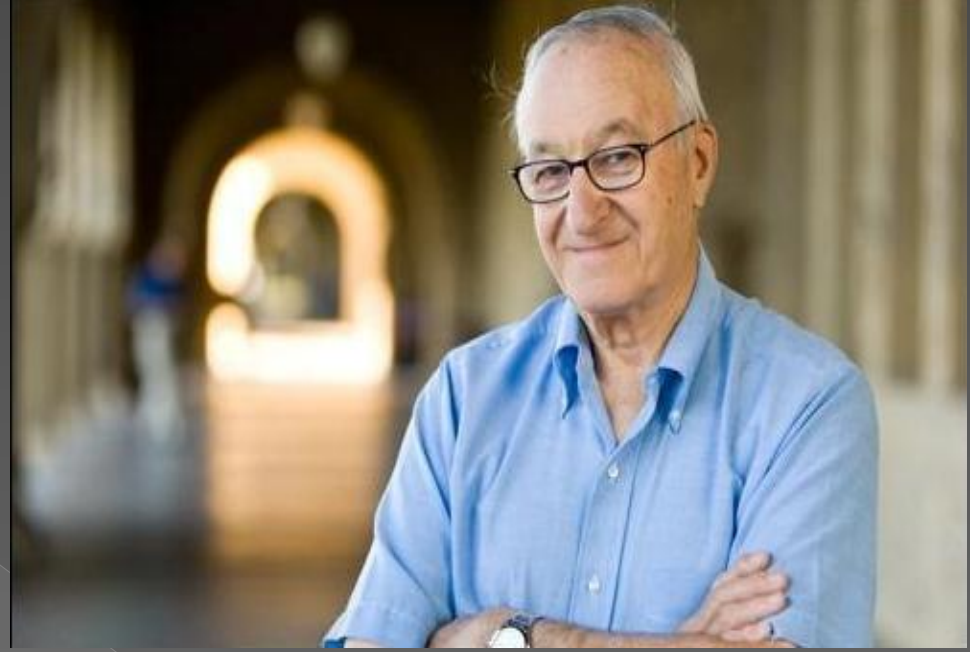

SOSYAL BİLİŞSEL KURAM

ALBERT BANDURA (1925-...)

MELEK ÖZLEM YOKAK
ZEYNEP TORUN

- A. Bandura'nın ilgi alanı psikoloji olmasına rağmen Iowa Üniversitesi'nde bulunduğu dönemde Kenneth Spence'den etkilenmiştir. Ayrıca Miller ve Dollard'ın 'Sosyal Öğrenme ve Taklit' adlı kitapları Bandura'yı etkilemiştir.

- Bandura zaman içerisinde kendi kuramını geliştirmiştir.
- ‘Sosyal Bilişsel Kuram’ adını verdiği kuramda öğrenmede temel kavramlar “taklit, gözlem ve model alma”dır.

Gözlem Yoluyla Öğrenmeyle İlgili İlk Açıklama

İnsanların diğer insanları gözleyerek öğrenebileceğine ilişkin ilk açıklamalar Platon ve Aristo'ya kadar uzanmaktadır. Bu konuyu deneysel olarak açıklamaya çalışan ilk psikolog Thorndike'tir. Thorndike dışında Miller, Dollard ve Watson da çeşitli araştırmalar yapmışlardır.

Thorndike gözlem yoluyla öğrenmeye ilişkin kanıt elde etmek için civcivler, kediler, köpekler ve maymunlarla çeşitli deneyler yapmış ancak başarılı olamamıştır.

Benzer araştırmalar Watson tarafından maymunlar üzerinde tekrar edilmiş fakat o da gözlem yoluyla öğrenme için veri kazanamamıştır.

Ayrıca Miller ve Dollard taklit etmenin alışkanlık haline geldiğini açıklamışlardır. Miller ve Dollard pekiştirilmek için başkalarının davranışlarını taklit etme eğilimine “genellenmiş taklit” adını vermiştir.

- Ancak Bandura “Düşünme Ve Etkinliğin Sosyal Temelleri” adlı yapıtıyla gözlem yolu öğrenmeyi sistematik bir bütünlüğe ulaştıran ilk psikolog olarak bilinmektedir.

Bandura'ya Gore Gozlem Yoluyla ogrenme

Bandura'ya gore gozlemleyerek ogrenme, sadece bir kişinin diğer kişilerin etkinliklerini basit olarak taklit etmesi değil, çevredeki olayları bilişsel olarak işleme tabii tutmasıyla kazanılan bilgidir.

Bandura **gozlem yoluyla ogrenme** ile **taklit yoluyla ogrenmenin** birbirinin yerine kullanılabilecek iki kavram olmadığını savunur. Bandura'ya gore, gozlem yoluyla ogrenme, taklit unsurunu içermek zorunda değildir.

- Örneğin; sınavda yanındaki arkadaşının kopya çekerek yakalandığını gören bir öğrenci, kendisinin böyle bir duruma düşmemesi için, soruları, kopya çekmeden kendi bilgileriyle cevaplamaya çalışır. Burda öğrenci gözlem yoluyla öğrenmiştir; ancak modeli taklit etmemiştir.

Bandura, davranışçılığın öğrenmeyi açıklamada sınırlılıkları olduğunu savunmuştur. Bu sınırlılıklar şöyledir:

Davranışçılık, doğal ortamlarda meydana gelen şeyleri temsil etmektedir: Hiç kimseye, istendik davranışlarının sıklığını artırmak için her gün ödül verilmez. Genellikle kişiler kendi davranışlarını kendileri yönetmekte ve kontrol etmektedirler.

Davranışçılık genellikle ilk tepkilerin nasıl kazanıldığını açıklamaz. Birey bir çok davranışı hiç pekiştirilmeden gösterir. Eğer davranışın ortaya çıkması için pekiştirme gerekli ise, davranışın ilk olarak nasıl ortaya çıktığının açıklanması gerekir.

Davranışçılık sadece doğrudan öğrenmeyle, yani sonuçların hemen gözlemlendiği durumlarla ilgilenir; dolaylı öğrenmeyle ilgilenmez. Yani sonuçların hemen değil gerektiğinde etkinliğe dönüştürüldüğü öğrenme türü ile ilgilenmez.

Bandura öğrenme ve performans ayırımını 1965'te yaptığı bir deneyle açıklamaya çalışmıştır. Bu deneyde, çocuklar üç gruba ayrılmışlardır.

Bu üç grup çocuğa , oyun odasında oynayacağına karşı agresif davranışlar sergileyen bir çocuğun filmi izletilmiştir.Bu film üç farklı son ile bitmektedir.

Birinci grup çocuğa ; bu agresif davranışlar sonucunda ödüllendirildiği son , ikinci grup çocuğa ; agresif davranıştan dolayı oyuncakla oynamama cezası verildiği son , üçüncü grup çocuğa ise ; ne ceza ne de ödül verildiği son izletilmiştir.Daha sonra bu çocuklar oyuncakla oynamak üzere oyun odasına bırakılmıştır ve Bandura bu çocukların davranışlarını gözlemlemiştir.

Araştırma sonuçlarına göre ; her üç grupta da erkekler kızlardan daha çok saldırgan davranış göstermişlerdir. Davranışın ödüllendirildiği ve davranışı sonucunda ödül ve ceza almayan gruptaki çocuklar , saldırgan davranışlar sonucunda ceza alanları izleyenlere göre daha çok saldırganlık göstermişlerdir.

Bandura bu deneyden ; öğrenmede medyanın özellikle televizyonun çok büyük etkisi olduğu , çocuğun agresif , uysal , paylaşımsal gibi davranışları öğrendiği sonucuna ulaşmıştır.

Öğrenmeyi Sağlayan Dolaylı Yaşantılar

Dolaylı Pekiştirme:

Araştırma sonuçları, davranışı pekiştirilen modeli izleyen bireylerin modelin davranışını daha sıklıkla ve kısa sürede taklit ettiklerini göstermektedir.

Örneğin; sınıfta ders anlattığı için takdir edilen öğrenciyi gören diğer öğrencilerin de derse katılımları ve ilgisi artacaktır.

Dolaylı Ceza: Modelin yapmış olduğu davranış sonunda almış olduğu cezanın gözlemlenmesi, gözleyen o davranışı yapma eğilimini azaltır veya ortadan kaldırır. Yalnız davranış korkudan dolayı yapılmıyorsa korkunun azaldığı veya ortadan kalktığı durumlarda istenmeyen davranışı yapma eğilimi gösterilmektedir.

Örneğin; trafik kazası yapan birini gören diğer bir sürücü, trafik kurallarına daha sıkı sarılacak ve dikkatli davranacaktır.

Dolaylı Güdülenme: Gözlenen rnler, bireyi sadece bilgilendirmez, aynı zamanda onu elde etmeye de güdüler. Ancak gözlenen davranış, değer verilen bir ürünle sonuçlanırsa, gözleyen kişi o davranışı yapmak için istek duyar. Ayrıca, gözlemci o davranışı yapabileceğine inanmalıdır. Başkalarının başarılarını yada başarısızlıklarını gözlemek, belli bir davranışı yapmak için bireyin kendi yeteneğini değerlendirmesine yardım eder.

Örneğin; sınıfta yüksek not alan bir öğrenciyi gören ocuk bende yapabilirim diyerek daha çok çalışacak ve çaba harcayacaktır.

Dolaylı Duygu: Bir çok duygu gözlem yoluyla kazanılır. Bir çok insan doğrudan kendileri zarar görmedikleri halde, fareden, kediden, yılandan hatta sınavdan korkarlar. Bu korkuların nedeni ise söz konusu korkulara sahip modellerin gözlenmesidir. Modeller, sesleri, mimikleri, bağırımları, ağlamaları söyledikleri sözler yoluyla gözleyen kişiye bir çok mesaj verir ve sonuçta modeli gözleyen kişi dolaylı yaşantı kazanarak aynı korkulara sahip olabilir.

Örneğin; böcek gördüğü için korkan annesine bakan çocuk, böceğin gerçekten korkulacak bir yaratık olduğunu düşünebilir.

Model Özellikleri

Gözlem yoluyla öğrenme kuramının en önemli ögesi modeldir. İnsanların bir davranışı öğrenebilmeleri için, o davranışın başkaları tarafından nasıl yapıldığını görmeleri gerekmektedir. Model ile gözlemleyen karakter benzerlikleri veya özellikleri davranışın taklit edilme oranını artırır. O halde model ile gözlemleyen arasındaki etkileşimde bazı temel özellikler bulunmalıdır. Bunlar: Yaş-Cinsiyet-Karakter-Benzerlik-Statü.

Sosyal Bilişsel Kuramın Dayandığı İlkeler

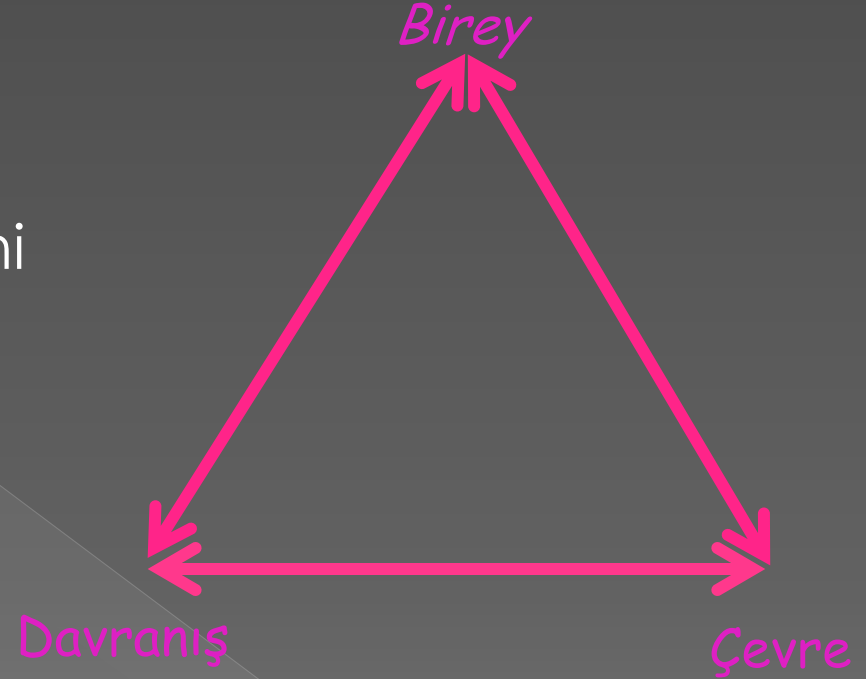
Karşılıklı Belirleyicilik: Bandura'ya göre bireysel faktörler, bireyin çevre ve davranışı karşılıklı olarak birbirlerini etkilemekte ve bu etkileşimler bireyin sonraki davranışını etkilemektedir.

Davranış çevreyi; çevre ise davranışı değiştirebilir. Yine çevre bireysel özellikleri değiştirebileceği gibi bireysel özellikler de çevreyi değiştirebilir.

Bandura pekiştirme ve cezanın potansiyel çevrede var olduğunu; onların ortaya çıkışını yani gerçekleştirmelerini bizim davranışlarımızın belirlediğini savunmaktadır.

Birey, davranış, çevre birbirlerini etkileyerek bireyin bir sonraki davranışını belirlemelerine rağmen her zaman bütün olaylarda her biri aynı etkiye sahip değildir.

Örneğin; çok gürültülü bir çevre, davranışı her şeyden daha çok etkileyebilir. Birey çalışmaya çok istekli olsa bile gürültü çalışmasını engelleyebilir. Sonuç olarak bireyin gelecek davranışları çevre, davranış ve bireysel özellikleri tarafından belirlenir.

Sembolleştirme Kapasitesi

- Bandura insanların, dünyanın kendisinden çok bilişsel temsilcileriyle etkileşimde bulduklarını; bilişsel temsilciler yoluyla dünyayı sembolik olarak gördüklerini savunmaktadır. Bunun anlamı şudur: İnsanoğlu, düşünme ve dili kullanma gücüne sahip olduğundan geçmişini kafasında taşıyabilmekte, geleceği ise test edebilmektedir. Aynı şeyler geçmiş için olduğu kadar gelecek için de geçerlidir. Henüz meydana gelmemiş olaylar da zihinde temsil edilir. Gelecekteki muhtemel davranışlar, zihinde sembolik olarak yapılır, merak edilir ve test edilirler. Geçmiş ve geleceğin sembolü yada bilişsel temsilcisi düşünceler, sonraki davranışları etkileyen yada onlara neden olan materyallerdir.

Öngörü Kapasitesi:

İnsanlar geçmişte yaşadıklarını, düşünce ve sembollerle zihinlerinde kodlayarak ileriye dönük planlar yapma gücüne sahiptirler. İnsanlar beklentilerini karşılama durumunu dikkate alarak hedefler oluştururlar ve gelecekle ilgili planlar yaparlar.

Gelecekte başkalarından göreceği olası davranışlara nasıl davranması gerektiği ile ilgili ön hazırlık yaparlar. Kısacası düşünce davranıştan önce gelir.

Dolaylı Öğrenme Kapasitesi:

İnsanlar başkalarının davranışlarını ve o davranışların sonuçlarını gözlemleyerek öğrenirler.

Elbette insanlar kendi yaptığı davranış ve sonuçlarından da öğrenirler fakat bu durum insanın öğrenme kapasitesini sınırlar.

Başkalarını deneyimlerinden öğrenilmesi insanların öğrenme kapasitesini ve hızını yükseltir.

Öz Düzenleme Kapasitesi:

Sosyal öğrenme kuramının temel ilkelerinden biri de bireyin kendi biçimlendirme potansiyeli olduğunu kabul etmesidir. Çünkü insanlar kendi hayatlarını kontrol etme ve düzenleme gücüne sahiptirler.

Beslenme, çalışma durum ve şekilleri, dinlenme eğlenme biçimleri gibi kişisel işlerde insanlar kendi yaşantılarını başkalarına göre değil kendilerine göre ayarlayabilirler.

Ayrıca insanlar bir faaliyet veya iş için kendilerine göre standartlar ve motivasyon oluşturarak çalışırlar. Yani insanların yaptıkları işlerdeki sorumluluk kendilerine aittir.

Öz Yargılama Kapasitesi:

Sosyal öğrenme kuramının son ve en önemli ilkesidir. İnsanlar kendileri hakkında düşünür ve düşündüklerini açıklayabilir.

Bireyler kendi fikirlerini ve düşüncelerini uyguladıktan sonra sonuçları değerlendirir ve kendisini yargılayabilir.

İnsanın kendinin farkında olması ve kapasitesi ile yapacağı iş arasında değerlendirme yapması, bireyin öğrenme sürecinde önemli bir durumdur.

GÖZLEM YOLUYLA ÖĞRENME SÜREÇLERİ

Dikkat Etme Süreci: Gözlem yoluyla öğrenmenin temel koşulu dikkat etmektir. Bu yolla öğrenmenin gerçekleşebilmesi için bireyin modelin yaptıklarını izleyip doğru olarak algılaması gerekmektedir. Fakat dikkatin oluşmasına, model davranışı yapan kişi, model davranışın özelliği ve model davranışı öğrenen kişinin özelliği olmak üzere üç faktör etkilidir. Model davranışın özellikleri ise basit, açık, ilgi çekici ve işlevsel değerinin olmasıdır. Gözlemleyen kişinin durumu ve özelliği gözlemlenen davranışa dikkat sağlamasında önemli bir faktördür.

Hatırda Tutma Süreci: Geçmişte başkalarından gördüğümüz davranışlardan yararlanabilmek için hatırlamak zorundayız. Başkalarından gözlemlediğimiz davranışları beynimizde kodlarız. Bu kodlama işleminde semboller, resimler, hayali ve soyut nesnelere yararlanırız.

Gözlemleyerek kazanılan ve beyne kodlanan bilgilerin uygulanması ve zihinsel olarak deneme ve pratik yapılması unutmayı engeller. Gözlemlenen davranışın hatırlanmasında bireyin zihinsel yapısı ve kapasitesi durumu etkiler.

Davranışı Meydana Getirme

Süreci: Gözlemlenen davranışların bellekte kodlandıktan sonra birey tarafından davranışa dönüştürülmesidir. Kişi istenilen davranışı gördükten sonra kendisi yaparsa öğrenme olur. Davranışı meydana getirme sürecinde model, öğretmen veya diğer kişilerin geri bildirimde bulunması davranışın istenilen düzeye getirilmesinde önemlidir. İstenilen düzeyde olmaması durumunda eksikliklerin görülerek giderilmeye çalışılması gereklidir.

Güdülenme Süreci: İnsanlar dışarıdan her gördüğü davranışı gözlemleyerek öğrenmezler. Gözlemlenen davranışın sonunda modelin çevreden almış olduğu tepki o davranışın gözlemleyen tarafından taklit edilip edilemeyeceği kararını vermede etkilidir. Eğer gözlemlenen davranışın sonunda model ödüllendirildi ise gözlemleyende aynı davranışta bulunma isteği oluşur.

Modelin cezalandırıldığı durumlarda ise gözlemleyen aynı davranışı tekrarlamamaya özen gösterecektir. Genel olarak insanlar ödüllendirilen davranışı yapma eğilimindedirler.

MODEL ALMA YOLUYLA KAZANILAN ÜRÜNLER

Bandura'ya göre gözlemci modelden beş şey öğrenmektedir;

1. İnsan başkalarını gözlemleyerek, izleyerek etkili okuma, problem çözme, bir oyun oynama gibi becerileri öğrenebilir.

2. Birey model aldığı kişiyi gözlemleyerek önceki öğrenmiş olduğu yasaklar ya güçlenir yada zayıflar.

3. Gözlemci yeni değerler, inançlar kazanabilir.

4. Gözlemci modelden çevrenin ve eşyanın nasıl kullanılacağını da öğrenir.

5. Gözlemci modelin duygularını açıklama biçimini gözlemleyerek kendi benzer duygularını da benzer biçimde açıklar.

- **Öz Yeterlik:** Bireyin gelecekte karşılaşacağı güçlüklerle nasıl başarılı olabileceğine ilişkin kendisi hakkındaki inancıdır. Örneğin sınava girme, topluluk önünde konuşma gibi. Öz yeterlik yargıları dört temel kaynaktan elde edilen bilgilerden etkilenmektedir.
 - **Yaşantı:** Bireyin doğrudan kendi yaptığı başarılı yada başarısız etkinlikler sonucunda elde ettiği bilgiler.

- **Dolaylı Yaşantılar:** Bireyin kendine benzer başka kişilerin başarılı yada başarısız etkinlikleri, kişinin kendisine olan yargısını güçlendirir.
- **Sözel İkna:** Bireyin kendisi hakkındaki yargısına ilişkin teşvikler, nasihatler, öğütler öz-yeterlik yargısını etkiler.
- **Psikolojik Durum:** Bireyin belli görevi başarma yada başarısız olma beklentisi öz-yeterlik yargısını etkiler.

Öz Yeterlilik

- Öğrencilerin öz yeterlik algısını güçlendirmek için öğretmenlerin, öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına uygun öğretim yapmaları, çok çeşitli etkinliklere yer vermeleri, işbirliğine dayalı öğretim yaklaşımları kullanmaları, öğrencileri birbirleriyle karşılaştırmamaları gerekmektedir.

Öz yeterliğin gelişmesinde bireyin üç boyuttaki yaklaşımı belirleyici olur.

1. Yeterlik Beklentisi: Bireyin yapılacak işi kolay, zor, çok zor olarak algılaması ve ön kestirim.

2. Genelleme: Bireyin öğrendiği bir davranışı benzer durumlarda transfer edebilmesi ve uygun durumlarda kullanabilmesi.

3. Güçlendirme: Bireyin bir davranışı yapabileceğine güçlü bir şekilde inanması.

Öz Düzenleme:

Bireyin kendi davranışlarını etkilemesi, yönlendirmesi, kontrol etmesidir. Bandura'ya göre insanların davranışları sadece dışsal pekiştireç ve cezalarla kontrol edilemez.

Birey davranışını düzenlemek için önce performans standardını geliştirir. Daha sonra kendi performansını gözler ve kendi performansını, geliştirdiği performans standartlarıyla karşılaştırarak davranışı hakkında karar verir.

Bandura'ya göre birey, kendi kendini değerlendirme sonucunda kendini içsel olarak pekiştirir. İnsan kendi davranışlarını etkili olarak kontrol edebilir. Dışarıdan başkalarının kontrolüne ihtiyacı yoktur.

- Bandura, bireyin her şeyi doğrudan öğrenmesine gerek olmadığını, başkalarının deneyimlerini gözleyerek de pek çok şeyi öğrenebileceğini savunmaktadır. Birey, gözlediği modellerin pekiştirilen davranışlarını kendi de göstermekte, cezalandırılan davranışlarını ise yapmamaktadır. (Eggen ve Kauchak, 1992). Gözlenen modeller ise, genellikle saygın, yüksek statüye sahip ve güçlü kişilerdir.

Özellikle okul öncesi ve ilkokul çağındaki çocukların gözünde saygın bir yere sahip olan ana baba ve öğretmenler kendileri iyi birer model olarak, çocuklara pek çok istendik davranışları kazandırabilirler

Çocuklara, birçok bilişsel, duyuşsal, sosyal ve psikomotor davranışlar ,sevilen, beğenilen saygı duyulan yetişkinlerin model olmaları yoluyla kazandırılabilir.

Eğitim durumunda öğretmenler, önemli bir modeldir. Öğretmenler, çocuklara yaratıcılığı, etkili öğrenme ya da çalışma stratejilerini, problem çözme becerilerini öğretmede kendileri model olmalıdırlar. kendileri bu davranışları göstererek öğrencilerin gözlemesini ve dolayısıyla öğrenmelerine yardım etmelidirler.

- Bilindiği gözlem yoluyla öğrenmenin dört temel sürecinden birincisi dikkat etmedir. Herhangi bir etkinlik olay nesne bireyin dikkatini çektiği taktirde gözlem yoluyla öğrenme meydana gelebilir. Yapılan deneyler, çocukların gözlem yoluyla öğrenmelerinde çizgi film kahramanlarının gerçek yaşam modellerinden daha çok dikkatlerini çektikleri ve dolayısıyla daha etkili olduklarını ortaya koymaktadır.

Gözlem yoluyla öğrenmenin ikinci süreci zihinde tutma idi. Bandura, zihinde tutma sürecini bireyin özellikle sembolleştirme kapasitesinden etkilendiğini ileri sürmektedir.

Gözlem yoluyla öğrenme sürecinin üçüncü aşaması davranışı üretme sürecidir. Bu aşamada birey, model alınan davranışın, sembolik temsilcisini modelin davranışına benzetinceye kadar tekrar eder, düzeltir ve sonunda modelin davranışına benzer hale getirir. Burada öğretmenin dikkate alması gereken önemli bir nokta; öğrencinin bilişsel olduğu kadar fiziksel özelliklerinin de model alınan davranışı yapmaya uygun olmasıdır. Ayrıca öğrencinin öz yeterlik ve öz düzenleme kapasiteleri de davranışı üretmede etkindir.

- Gözlem yoluyla öğrenme sürecinin 4. ve son basamağı gdlenmedir. Bu aşama, öğrenilenlerin perfonmansa dönüştürülmesini sağlar. Öğretmen yada ana babaların bu aşamada dikkat etmeleri gereken önemli nokta; çocukların modelin davranışların sonuçlarını gzlemeleridir. Çocuklar, bu gözlemlerine göre modelin pekiştirilen davranışlarını yapar, cezalandırılan davranışlarını yapmaktan çekinir.

Bandura'ya göre davranış üstünde etkili olan temel kavramlardan ikisi öz yeterlik ve öz düzenlemedir. Daha önce de tanımlandığı gibi, öz yeterlik; bireyin durumlarla baş etme, belli bir etkinliği organize edip başarılı olma kapasitesine ilişkin yargısı, inancıdır. Bu durumda öğretmenler , öğrencinin öz yeterlik algısını geliştirmesine yardım etmek için şu önlemleri alabilirler(Tuckman, 1991)

- 1. Öğrenciye verilen ödevler, çok uzun ve çok geniş, onun yönetebileceği, başarabileceği uzunlukta ve genişlikte olmamalıdır. Böylece öğrencinin yakın, belirgin, ulaşabileceği amaçlar belirlemesi ve görevlerini tamamlaması teşvik edilmiş olur.
- 2. Öğrencinin ödevlerini değerlendirme ölçüleri önceden belirlenmeli ve öğrenci, bu konuda bilgilendirilmelidir.

- 3. Öğrenci ödevinin her aşamasında sık sık dönüt verilmelidir. Bu dönütler, öğrencinin performans ölçütlerine ne kadar yaklaştığı konusunda bilgi verir ve başarmak için çabasını sürdürmesini sağlar.
- 4. Öğrencinin genellikle kötü yaptıklarından çok, iyi yaptıkları söylenerek amaca ulaşması teşvik edilmelidir.
- 5. Öğrencinin hedeflerini , bu hedeflere ulaşmak için ne yapması gerektiğini, engelleri nasıl aşacağını yazılı olarak açıklaması teşvik edilmelidir. Böylece, öğrencinin kendi yeterliklerin, daha gerçekçi bir şekilde farkında olması sağlanabilir. Ancak, burada öğretmenin, öğrencinin doğruyu yansıttığından emin olması gerekir.
- 6. Öğrencinin performansı göstermesi için, teşvik edici, harekete geçirici bir takım ek puanlar verilebilir. Başardığını gören öğrencinin ise, öz yeterlik algısı yükselir.

- Davranış üzerinde etkili olan bir diđer kavramda öz dűzenleme idi ۆz dűzenleme yeterliđini kazanabilmek için çocuđun kendi performans standartlarını geliřtirilmesi gerekir.

- Ana baba ve öğretmenler çocuğun kendine özgü performans standartlarını geliştirmesine yardım etmelidir. Bu amaçla çocukların, statüsü erişilemez görünüp çocuğun gözünü korkutan modellere değil, çocuğu çaba harcamaya teşvik eden, doğruları ve yanlışları ayırmasını sağlayan akran grupları ve diğer modelleri gözlemeleri, onlarla çalışmaları sağlanmalıdır.

- Çocuğun belirlediği standartlar yada hedefler açık, belirgin ve ulaşılabilecek yakınlıkta olmalıdır.
Öz yeterlilik ve öz dinlenmenin geliştirilmesi için, öğrencilerin tümüne aynı anda aynı şeyleri öğretilmeye çalışıldığı eğitim ortamları uygun değildir.

- Çocuklarda öz yeterlik ve öz düzenlemenin geliştirilmesi için öğretmenlerin grupta öğretimde, öğretimin bireyselleştirilmesini sağlayacak önlemler almaları gerekir. Bu amaçla çocukların kendi kendilerini planlamalarını, izlemelerini, kendilerine dönüt vermelerine ve kendilerini düzeltmelerini olanak veren öğretim-öğrenme ortamları düzenlenmelidir. Tam öğrenme yöntemi, iş birliğine dayalı öğrenme yöntemi vb. yöntemler işe koşularak çocukta, öz yeterlik ve öz düzenlemenin geliştirilmesine yardım edilebilir.

Kaynakça:

- ✓ GELİŞİM ÖĞRENME VE ÖĞRETİM (GAZİ KİTABEVİ)
PROF. DR. NURAY SENEMOĞLU
- ✓ GELİŞİM VE ÖĞRENME PSİKLOJİSİ (PEGEM A YAYINLARI)
PROF. DR. BİNNUR YEŞİLYAPRAK
- ✓ GELİŞİM VE ÖĞRENME PSİKLOJİSİ (TEK AĞAÇ EYLÜL YAYINLARI) PROF. DR. AYHAN AYDIN